

ОЛЬГА МАКАРУК, викладач кафедри філології,
Коломийський навчально-науковий інститут
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника, Україна
ORCID ID 0000-0002-2894-077X
olga.glovatska@ukr.net

ПЕДАГОГІЧНИЙ ЕКСПЕРИМЕНТ З ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ДО ФОРМУВАННЯ ПІДПРИЄМЛИВОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

ОЛНА МАКАРУК, lecturer at the Department of Philology,
Kolomyia Institute of Vasyl Stefanyk Precarpathian
National University, Ukraine

A PEDAGOGICAL EXPERIMENT ON TRAINING THE FUTURE TEACHERS TO PROMOTE ENTREPRENEURIAL SPIRIT IN THE PRIMARY SCHOOL STUDENTS

У статті експериментально перевірено ефективність педагогічних умов підготовки майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів в освітньому процесі педагогічного коледжу: актуалізація позитивної мотивації та цілеспрямованості до формування підприємливості молодших школярів; інтенсифікація освітнього процесу підготовки майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів через інтеграцію змісту навчальних дисциплін; активізація набуття індивідуального досвіду рефлексії готовності майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів через запровадження інтерактивної взаємодії у форматі "викладач-студент-учень".

Підготовлено й упроваджено в освітню практику закладів фахової передвищої освіти навчально-методичне забезпечення з підготовки майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів, що презентовано навчально-методичним посібником "Підготовка майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів"; навчально-методичними рекомендаціями для викладачів дис-

циплін професійної підготовки, контекстний зміст яких сприяє формуванню готовності майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів в освітньому процесі педагогічного коледжу; збагачено навчально-професійний ресурс підготовки майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів в освітньому процесі педагогічного коледжу через доповнення тем лекційних, практичних занять з курсу "Розвиток творчих здібностей молодших школярів" у площині дослідження ("Креативність і підприємливість - провідні особистісні якості", "Підприємливість як вияв творчих здібностей молодших школярів"),

Ключові слова: педагогічний експеримент, експериментальна модель, педагогічні умови, підприємливість.

Summary. The article experimentally verifies the effectiveness of the pedagogical conditions for training future teachers to promote entrepreneurial spirit in the primary school students within the educational process of the pedagogical college: foregrounding of positive motivation and purposefulness of a would-be teacher to foster the entrepreneurial attitude among the primary school students; enhancing of

the educational process of training the future teachers to promote entrepreneurial spirit in the primary school students through the content integration of course units; stepping up of the acquisition of first-hand experience of reflecting on the would-be teacher readiness to foster the entrepreneurial attitude in the primary school students through the introduction of interactive communication in the format "teacher-student-learner".

The purpose of the paper is to experimentally check the pedagogical conditions for training a future teacher to promote entrepreneurial spirit in the primary school students.

Teaching and learning aids for training future teachers to promote entrepreneurial spirit in the primary school students has been drafted and entrenched in the educational practice of vocational pre-higher education institutions as listed in a study guide "Training of a would-be teacher to promote entrepreneurial spirit in the primary school students"; the educational and professional resource for training a would-be teacher to foster the entrepreneurial attitude among the primary school students in the educational process of the pedagogical college has been expanded by supplementing the topics of lectures

and practical classes in the course "Development of creative abilities of the primary school students" in the field of study ("Creativity and entrepreneurship – key soft competencies", "Entrepreneurship as a manifestation of the creative abilities of the primary school students"), teaching-education materials for teachers of vocational disciplines, the textual content of which contributes to the formation of the future teacher's readiness to promote entrepreneurial spirit in the primary school students within the educational process of the pedagogical college.

Key words: pedagogical experiment, experimental model, pedagogical conditions, entrepreneurship.

Мета: експериментально перевірити педагогічні умови з підготовки майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Ефективність експериментальної моделі та педагогічних умов підготовки майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів доводилася на формульованому етапі педагогічного експерименту у процесі поетапної реалізації окреслених педагогічних умов в освітньому процесі педагогічного коледжу на настановчо-орієнтаційному, пізнавально-збагачувальному, творчо-діяльнісному етапах. При цьому, зважаючи на розроблену нами структурно-компонентну та критеріально-рівневу характеристики досліджуваного процесу, підкреслюємо можливість гнучкого переходу від одного етапу до іншого.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема формування підприємливості різноаспектно студіюється у наукових розвідках вітчизняних і зарубіжних учених: Е. Бобинський, А. Гіб, Д. Куратко, Г. Назаренко, Н. Ротманова, М. Товкан, Р. Шиян, М. Паоло Бачигалупо (M. Vacigalupo), В. Гартнер (W. Gartner), П. Друкер (P. Drucker), Р. Кантільон (R. Cantillon) та ін. Однак, потребують реалізації педагогічні умов підготовки майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів в освіт-

ньому процесі педагогічного коледжу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Так, настановчо-орієнтаційний етап, маючи на меті поступове "занурення" студента в атмосферу, сприятливу для виникнення глибоких позитивних переживань у площині пізнавальної діяльності з "підприємницьким тлом", її змісту, форм і методів здійснення, сприяв реалізації першої педагогічної умови і був скерований на актуалізацію позитивної мотивації та цілеспрямованості майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів

Змістовий ресурс експериментальної роботи, спрямованої на зацікавлення студентів, що опановують спеціальність 013 "Початкова освіта", підприємницькими проблемами був реалізований у процесі викладання навчальних дисциплін "Вступ до спеціальності", "Основи педагогічної майстерності", "Педагогіка партнерства", "Методика навчання мовно-літературної освітньої галузі" через доповнення тем лекційних, практичних занять матеріалом, що активізує внутрішні мотиви студентів, котрі спонукають до ініціативної діяльності, формування підприємницьких цінностей (свобода вибору, самореалізація, ощадливість, толерантність, чесність), творячи, таким чином, їх підприємницьке тло. Це збагачує підготовку майбутнього вчителя початкової школи вмотивованістю до формування підприємливості молодших школярів відповідно до визначених у попередніх розділах дисертації показників цілемотиваційного компонента/спонукального критерію, використання позааудиторних форм виховної діяльності студентів.

Так, наприклад, при вивченні навчальної дисципліни "Вступ до спеціальності" (Коломийський педагогічний фаховий коледж) важливими засобами збагачення і розвитку цілемотиваційного компонента / спонукального критерію підготовки майбутнього вчителя початкової школи до формування підприємливості молодших школярів є лекційні, семінарські та практичні заняття, проведені в межах дисципліни, а саме:

лекції-візуалізації "Підприємливість – ключова компетентність Нової української школи", "Шляхи досягнення успіху у професійно-педагогічній діяльності"; організація круглого столу "Роль учителя у формуванні підприємливості здобувачів початкової освіти", мотиваційного тренінгу "Професійна спрямованість особистості вчителя", квесту "Шукаємо сучасного вчителя", починаємо з учителя...", евристичних бесід ("Пошук взаємозв'язків: підприємливий учитель – підприємливі учні"), ділових ігор ("Потреби і можливості"), дискусії ("Мотивація успіху: оптимістична та песимістична позиції"), комплексу практичних завдань для виконання їх у ході педагогічної практики, виконання запропонованих творчих завдань для самостійної роботи.

Звертаємо увагу на те, що доцільність проведення мотиваційного тренінгу "Професійна спрямованість особистості вчителя" у рамках вивчення теми "Функції та якості педагога-вихователя" спричинена актуалізацією суб'єктивної позиції студентів до професійно-педагогічної діяльності, підвищенням їхньої відповідальності, професійної самосвідомості, що активізує внутрішню мотивацію до ініціативної діяльності, націленої на формування підприємливості молодших школярів. Зауважимо, що наскрізним напрямом мотиваційного тренінгу є вислів "Конструктивна ідея та бажання займатися улюбленою справою роблять успішною будь-яку діяльність". Основні питання, на які учасники отримують відповіді під час мотиваційного тренінгу: "Що значить бути підприємливим учителем?", "Як підготувати такого вчителя", "Як мотивувати себе до виховання в учнів підприємницьких цінностей?", "Які чинники впливають на досягнення успіху у професійно-педагогічній діяльності?", "Підприємливий учитель – успішний учитель?".

Активне спілкування та інтенсивна взаємодія учасників мотиваційного тренінгу дають можливість у комфортній атмосфері обговорювати проблеми, пов'язані з визначенням потреби студентів у досягненнях щодо майбутньої професійно-педа-

гогічної діяльності, опануванням настанов щодо формування підприємливості молодших школярів, здійсненні рефлексії власних поведінкових і мисленевих стереотипів, визначенням, усвідомленням і корегуванням імовірних помилок. Завдяки постійно актуалізованій рефлексії тренінг стає важливим засобом, що сприяє створенню умов для аналізу, розуміння та корекції майбутнім учителем початкової школи власного бачення можливостей досягнення успіху у професійно-педагогічній діяльності, переосмисленню ціннісного ставлення до підприємництва в освіті, розвитку позитивної мотивації як дієвого механізму плекання підприємництва, що спонукає до ініціативної діяльності, професійного самовдосконалення для підвищення рівня конкурентоздатності на ринку освітніх послуг.

При вивченні навчальної дисципліни "Основи педагогічної майстерності" зі студентами експериментальних груп спеціальності 013 "Початкова освіта" вибудовувалася така система занять, яка забезпечувала б спрямованість майбутнього вчителя початкової школи на досягнення успіху у професійно-педагогічній діяльності, активізацію внутрішніх мотивів, що спонукають до ініціативної діяльності у площині формування підприємливості учнів як ключової компетентності НУШ. З цією метою зміст розділів дисципліни насичувався проблематикою питань підприємницького спрямування, створювалися проблемні ситуації, коли засвоєння предметних знань здійснювалося у контексті майбутньої професійно-педагогічної діяльності у площині підприємницької освіти, що допоможе майбутньому вчителю свідомо підходити до створення підприємницького тла на уроках і водночас підвищить рівень досягнень учнів, дасть їм змогу навчатись ефективніше, позаяк підсвідомо кожен хоче стати успішною людиною.

Зважаючи на цільове спрямування навчальної дисципліни "Педагогіка партнерства", формування уявлень здобувачів вищої освіти про педагогіку партнерства як ключовий компонент формули Нової українсь-

кої школи та оволодіння аспектами педагогічної взаємодії, згідно з авторським дослідницьким задумом актуалізується необхідність вибудовування якісних взаємостосунків, оволодіння мистецтвом спілкування. У такому ракурсі ефективним виявився метод "сторітеллінга".

Звертаємо увагу на те, що сторітеллінг (у перекладі з англ. *story* – історія, а *telling* – розповідати, тобто сторітеллінг – це розповідь історій) – це мистецтво захоплюючої розповіді та передачі за її допомогою необхідної інформації з метою впливу на емоційну, мотиваційну й когнітивну сферу слухача, що є конструктивним у площині порушеної проблеми.

Стосовно дисципліни "Методика навчання мовно-літературної освітньої галузі", то згідно з Державним стандартом початкової освіти (2019) та Концепцією Нової української школи передбачені вимоги до обов'язкових результатів навчання здобувачів освіти, серед яких чітко простежується необхідність формування підприємливості і фінансової грамотності як ключової компетентності Нової української школи саме на уроках словесності під час роботи з текстами-джерелами, коли учень:

- аналізує, інтерпретує та критично оцінює тексти різних жанрів та видів;
- застосовує усне та писемне мовлення відповідно до життєвої ситуації;
- висловлює та аргументує власні погляди, опираючись на факти та досвід;
- звертається до творчості під час прочитання творів;
- здійснює верифікацію отриманих даних (*Державний стандарт базової середньої освіти...*, 2020);
- здатний самостійно долати труднощі та перешкоди;
- є відповідальним та свідомим учасником суспільства (*Державний стандарт початкової освіти...*, 2018).

Тому на практичних заняття з теми "Методика реалізації змістових ліній "Взаємодіємо усно", "Читаємо", "Досліджуємо медіа" в 1–4 класах" звертали увагу студентів на те, що змістова лінія "Читаємо", відповідно до типової освітньої програми для 3–4 класів, створеної під керів-

ництвом Р. Шияна, значною мірою сприяє формуванню компетентності "підприємливість та фінансова грамотність". Саме вона передбачає роботу над розвитком мотивації успіху та читацького інтересу, який опирається на учнівську ініціативність і самостійність у виборі прочитаного, а за умови систематичної роботи зі спеціально підібраними текстами – націлює на творчий розвиток через синтез, аналіз та інтерпретацію матеріалів під різним кутом бачення (*Нова українська школа...*, 2016).

Суттєвим стимулом і провідним чинником щодо формування пріоритетних переконань, позитивної стійкої мотивації щодо виховання в учнів підприємницьких цінностей на формувальному етапі педагогічного експерименту виявилось використання інформаційних джерел, дистанційних платформ (інтернет-ресурс, стартап-проект "Відеолекторій з професійно-педагогічного підприємництва"), активними користувачами яких є сучасні студенти. Ідеться, насамперед, про мотиваційні ролики підприємницької спрямованості. Охарактеризуємо деякі з них.

Стартап-проект "Відеолекторій з професійно-педагогічного підприємництва". Попри те, що сам термін "стартап" (від англ. *Start-up* – запустити) більше стосується фінансово-економічної сфери, позаяк розглядається як дослідницька інновація, як вид бізнесу, який не існував раніше та спрямований на отримання доходу шляхом реалізації новітньої ідеї, у контексті дослідження стартап-проект розглядається нами як інноваційна технологія, спрямована на пошук, презентацію та реалізацію певної ідеї (у нашому випадку - активізація внутрішніх мотивів, що спонукають до ініціативної діяльності, визначення потреби в досягненнях, мотивації успіху). Ми переконані, що формат відеолекторію посилює "візуалізаційний ефект" обговорення підприємницької проблематики", оскільки мотиваційні ролики, що пропонувалися до уваги студентів, містили мотиваційні міні-лекції за тематикою підприємливості у сфері освіти, різноманітну інформацію про успішних людей (Ілон Маск, його

відкриття), специфічні риси, шляхи та особливості виховання підприємницької компетентності учнів, починаючи з початкової школи. Суттєвим є те, що побачене й почуте спонукало до подальшого обговорення, дискусії, особливою вимогою яких було дотримання вільної атмосфери полілогу.

Звертаємо увагу і на такий важливий аспект роботи зі студентами, як добірка ними сайтів, що висвітлюють проблеми підприємництва, формування підприємливості (наприклад, вернісаж-практикум з підприємливості), під час якої надавалася перевага тим, які, на думку майбутніх учителів початкової школи, є найбільш емоційно насиченими, інформативними, адаптивними, зокрема щодо дітей молодшого шкільного віку.

На звернення цієї роботи кожен студент мав створити власний мотиваційний ролик або стартап-проект (самостійний вибір теми: "Мій стартап", "Підприємливі діти", "Дитячі бізнес-проекти", "Абетка успішного підприємця" та ін.).

На пізнавально-збагачувальному етапі здійснювалася реалізація другої педагогічної умови – інтенсифікація освітнього процесу підготовки майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів через інтеграцію змісту навчальних дисциплін, де домінував розвиток змістово-знаннєвого компонента/когнітивного критерію досліджуваного феномену.

Змістовий ресурс експериментальної роботи на цьому етапі – інтеграція дисциплін циклу загальної і професійної підготовки та вільного вибору студента відповідно до ОПП 013 "Початкова освіта" підготовки майбутнього вчителя на засадах міждисциплінарності та особистісно орієнтованої педагогіки, що забезпечувало опанування комплексних знань з основ підприємницької діяльності, формування підприємливості молодших школярів через оволодіння понятійним змістом категорій "підприємливість", "підприємницька компетентність", розширювало можливість для засвоєння більшого обсягу економіко-правових, мовно-комунікативних знань, активного форму-

вання підприємницьких здатностей, методичних умінь і навичок та перенесення їх у професійно-практичну діяльність учителя початкової школи.

Творчо-діяльнісний етап був зорієнтований на реалізацію третьої педагогічної умови – активізація набуття індивідуального досвіду рефлексії готовності майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів через запровадження інтерактивної взаємодії у форматі "викладач – студент – учень". У ході різних видів аудиторних і позааудиторних занять закріплювалося формування діяльнісно-рефлексивного компонента/особистісного критерію підготовки майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів в освітньому процесі педагогічного коледжу. Змістовий ресурс експериментальної роботи на цьому етапі – лекції, практичні заняття, самостійна робота, STEM навчання, позакласна (позааудиторна) робота, педагогічна практика, а методи – інтерактивні заняття, SWOT аналіз.

Наприклад, на завершення вивчення теми "Мовна і мовленнєва компетентність у професійній діяльності" з курсу "Українська мова за професійним спрямуванням", урахувавши досягнення попереднього етапу, в експериментальних групах для формування у майбутніх учителів початкової школи прагнення до постійного фахового вдосконалення вектор сприймання, розуміння і засвоєння отриманої інформації транслиювався на бачення студентами шляхів і способів її продуктивного використання (прагматична підприємливість) при розкритті зв'язку теми з майбутньою професійною діяльністю, наведенні міжпредметних зв'язків, прикладів з життя тощо.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Загалом реалізація визначених педагогічних умов, послідовне їх запровадження мало позитивний вплив на підготовку майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів в освітньому процесі педагогічного коледжу. Перспективи подальших наукових розвідок пов'язуємо з аналізом результатів формувального етапу експерименту – діагностики рівнів готовності майбутнього вчителя до

формування підприємливості молодших школярів відповідно до виокремлених критеріїв.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Державний стандарт базової середньої освіти (затверджений 30 вересня 2020 р.) Режим доступу <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyakipitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-300920-898>

Державний стандарт початкової освіти (затверджений 21.02.2018 р. постановою № 87 Кабінету Міністрів України) Режим доступу <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Tex>;

Нова українська школа. (2016). Концептуальні засади реформування середньої школи. Київ. 40 с.

Нова українська школа: основи Стандарту освіти. (2016). Львів. 64 с.

Нова українська школа. Порадник для вчителя. (2019). Київ: Літера ЛТД. 208 с.

REFERENCES

Derzhavny`j standart bazovoyi seredn`oyi osvity` [State standard of basic secondary education] (zatverdzheny`j 30 veresnya 2020 r.). Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyakipitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-300920-898>

Derzhavny`j standart pochatkovoyi osvity` [State standard of primary education] (zatverdzheny`j 21.02.2018 r. postanovoyu #87 Kabinetu Ministriv Ukrainy`) Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Tex>;

Nova ukrayins`ka shkola. (2016). Konceptual`ni zasady` reformuvannya seredn`oyi shkoly` [New Ukrainian school. Conceptual principles of secondary school reform]. Kyiv/ 40s.

Nova ukrayins`ka shkola: osnovy` Standartu osvity. (2016). Lviv. 64 s.

Nova ukrayins`ka shkola. Poradny`k dlya vchy`telya. (2019). Kyiv: Litera LTD. 208 s.

Стаття надійшла 28.11.2022 р.

